

Οικονομικοί δείκτες εναντίον ηθικών απαιτήσεων (Αναστασία Δημητρακοπούλου, Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Αθηνών)

/ Πεμπτούσια

Ο Αριστοτέλης ορίζοντας την έννοια του ανθρώπου αναφέρει ότι είναι πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό ον, καταδεικνύοντας την σημασία της οικονομίας στην ανθρώπινη δραστηριότητα και το γεγονός της άμεσου συναρτήσεώς της με την κοινωνική και την πολιτική φύση του πολίτου^[i]. Ο φιλόσοφος δεν συνδέει τις τρεις ιδιότητες τυχαίως, αλλά θέλει να επισημάνει ότι η συνύπαρξη των πολιτών και η υποταγή τους στον κοινό σκοπό της πόλεως διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της οικονομίας, αλλά, κυρίως, της κοινωνίας. Το ανωτέρω επιτυγχάνεται, εφόσον η διάρθρωση των οικονομικών σχέσεων συντελείται επί τη βάσει των αρχών, που διέπουν την πόλη και το συγκεκριμένο πολίτευμα. Οι απόψεις για την οικονομία υπάγονται στον κοινό σκοπό, δηλαδή στην

επίτευξη του ευδαίμονος βίου.

Οι συγκεκριμένες αντιλήψεις θέτουν στο επίκεντρο ζητήματα, εκτός από τα αυτονόητα, που σχετίζονται με τον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας και του πολιτικού συστήματος, την σχέση της φιλοσοφίας με την οικονομία. Η αναμόρφωση του κοινωνικού και του πολιτικού γίνεσθαι άπτεται της ιδιότητας των φιλοσόφων και οι δημοσιονομικές προϋποθέσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος αυτής της εργασίας. Οι φιλόσοφοι θέτουν παραμέτρους με τις οποίες οι οικονομολόγοι δεν ασχολούνται, διότι επικεντρώνονται στην βελτίωση των οικονομικών δεικτών και όχι τόσο με τις επιπτώσεις στους πολίτες, που έχουν οι προτάσεις, που καταθέτουν. Οι φιλόσοφοι ενδιαφέρονται για την επίτευξη του σκοπού της πόλεως, δηλαδή την κοινή και προσωπική ευδαιμονία των πολιτών. Η πραγμάτωση αυτού του στόχου αποτελεί έργο των πολιτικών και θα πραγματοποιηθεί, εφόσον δεν διαρραγεί η σχέση της ηθικής με την πολιτική.

Ο Α. Σεν ορίζει την ηθική και την οικονομία καταδεικνύοντας συγχρόνως την υφιστάμενη σχέση τους. «Η ηθική, λοιπόν, αναζητεί τους βαθύτερους εσωτερικούς κώδικες διαμόρφωσης της προσωπικότητας του κοινωνικού ατόμου και της κάθε φοράς πραγματικότητας. Αναζητεί το τι παρακινεί τον πολίτη να συμπεριφέρεται με τον ένα ή τον άλλον τρόπο και να θεωρεί αυτόν τον τρόπο δίκαιο, ορθό και αγαθό προθέσεων ή να τον απορρίπτει. Διερευνά αυτούς τους κώδικες, ιδιαίτερα το ποιες είναι οι προσμονές της κοινωνίας από το άτομο, αλλά και οι προσμονές που έχει απ' αυτό το άμεσο φιλικό και οικογενειακό του περιβάλλον. Μελετά ακόμη την στάση ζωής του ατόμου και την αντιπαραβάλλει συγκριτικά με εκείνη της κοινωνίας ως συνόλου. Οι εσωτερικοί κώδικες διαμορφώνουν την ηθική «συνείδηση» των ανθρώπων και της κοινωνίας που υπεισέρχεται και εντός και μέσω της οποίας διαθλώνται τα συμφέροντα. Γι' αυτό συχνά η «συνείδηση» του ανθρώπου και της κοινωνίας εμφανίζεται ως κάτι δοσμένο, ως κάτι που υπάρχει καθ' εαυτό και όχι ως προϊόν της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους, το οποίο τροποποιείται μέσα στον χρόνο»^[ii].

Από την άλλη, η οικονομία αποτελεί μία κοινωνική δραστηριότητα του ανθρώπου, γεγονός που σημαίνει ότι συνδέεται άμεσα με την ηθική, η οποία βεβαίως δεν αποτελεί ένα αυτοτελές σύστημα. Όμως, τα δυο πεδία δεν ταυτίζονται. Υπάρχει ταύτιση που γίνεται, όταν ως ηθική επιταγή αφ' ενός ορίζεται η αποκλειστική διασφάλιση του ιδίου οφέλους, ενώ, αφ' ετέρου υπονοείται ότι το όφελος καθορίζει μονοδιάστατα την ηθική. Ο Σεν δεν αποδέχεται ότι οι ηθικοί κανόνες είναι αιώνιοι και διαχρονικοί, αποσπασμένοι από την πραγματικότητα, διότι τότε η ηθική θα ήταν μονοδιάστατη^[iii].

^[i] Άριστοτέλους, *Ἠθικὰ Εὐδήμια*, Η 10, 1242 a 22-27: «ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ μόνον

πολιτικὸν ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὸν ζῶον... ἀλλὰ κοινωνικὸν ἄνθρωπος ζῶον πρὸς οὓς φύσει συγγένεια ἐστίν».

[ii] Α. Σεν, *Για την Ηθική και την Οικονομία*, μτφρ. Α. Φιλιππάτος, εκδ. Καστανιώτη, 1999, τίτλ. πρωτ. *On Ethics and Economics*, 1988², σ. 13.

[iii] Α. Σεν *ό.π.*, σσ. 15-16.

Το παρόν κείμενο είναι το πρώτο μέρος της εργασίας της Δρ. Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αναστασίας Δημητρακοπούλου, με τίτλο «Η διαλεκτική σχέση της Οικονομίας με την Πολιτική και την Ηθική»